

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ACTIVITY BASED LEARNING MANAGEMENT ACCORDING TO THE THREE ADMONITIONS
OF THE BUDDHA TO DEVELOP THINKING SKILLS RATIONAL OF PRIMARY SCHOOL

ญาณิศา เลิศไกร¹ , ณัฐเชษฐ พูลเจริญ

Yanisa Lerskai¹ , Nuttachet Pooncharoen

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Email: yanisale64@nu.ac.th¹

Received 18 March 2023; Revised 14 February 2025; Accepted 24 February 2025.



บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เน้นกระบวนการจัดการศึกษาผ่านคู่มือการจัดการเรียนรู้ พื้นที่วิจัยได้แก่ โรงเรียนบ้านทุ่งมหาศาล อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 57 คน ตามวิธีดำเนินการวิจัย ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านทุ่งมหาศาล คณะครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตการมีส่วนร่วม บันทึกการจัดการกิจกรรมเป็นฐาน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของงานวิจัยทั้ง 4 ด้าน นักเรียนมีทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลสูงขึ้น จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระพระพุทธศาสนา โดยใช้คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงเหตุผล สามารถนำความรู้ไปต่อยอดเพื่อเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี อยู่ร่วมกับบุคคลในสังคมอื่นได้ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของรายวิชาและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดีของสังคม พุทธวัฒนธรรม

คำสำคัญ: พัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน, หลักพุทธโอวาท 3, ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล

Abstract

This research article is qualitative research to development of activity- based learning management according to the three admonitions of the Buddha to develop thinking skills rational of primary school. with a purpose To development of activity- based learning

management according to the three admonitions of the Buddha to develop thinking skills rational of primary school. Process focus manage education through a learning management manual. Research areas include Bantungmahasan School, Sai Ngam District, Kamphaengphet Province. There was a group of 57 informants according to the research method. It was obtained by purposive sampling, consisting of primary school grade 4-6 students at Bantungmahasan School Teachers under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1, village philosophers, community leaders, abbots, and people. Tools used in the research were: In-depth interviews, Participation, Observation forms, base by using descriptive data analysis.

The results showed that to development of activity- based learning management according to the three admonitions of the Buddha to develop thinking skills rational of primary school about the four areas of research. Students had higher rational thinking skills. from knowledge activities with content related to the social studies course religion and culture Buddhism using an activity-based learning management to the three admonitions of the Buddha to develop thinking skills rational of primary school to enhance reasoning skills Able to bring knowledge to the top to become a good Buddhist can live with people in other societies according to learning standards and course indicators, and to behave as good citizens and citizens of a multicultural society.

Keywords : Activity- Based Learning Management, Three admonitions of the Buddha, Thinking Skills Rational

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันได้นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารวัฒนธรรมตลอดจนแนวความคิดต่างๆ จึงถ่ายทอดสู่คนไทยได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน ความเจริญจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสังคมวัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็ก เยาวชน และประชาชนอย่างรุนแรง ทำให้สังคมเกิดการเรียนรู้และการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน (Walaya Alongkorn U, (2016))

การศึกษา มีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาสังคมและการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังหลักของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งมีเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (Education M, (2008)) การศึกษาปัจจุบันจึงเน้นให้ผู้เรียนมีวิธีการคิดวิเคราะห์ เพราะเป็นเรื่องความรู้ ความเข้าใจและทักษะที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางสมองตามทฤษฎีของ Bloom ที่ว่าด้วยการอธิบายขั้นตอนและการเริ่มจากความรู้ความเข้าใจสู่การนำไปใช้ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการสอน ให้เกิดพุทธิ

พิสัยระดับต่ำ ส่วนที่อยู่ในระดับสูงคือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินผล ในส่วนของการวิเคราะห์ยังได้แยกแยะพฤติกรรมการเรียนรู้คือความสามารถที่จะนำความคิดต่าง ๆ มารวมกันเพื่อกำหนดทิศทางใหม่ ๆ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ (Phophat A, (2007)) ให้สังคมของมนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข จึงจำเป็นต้องมีกฎระเบียบ สำหรับปฏิบัติซึ่งกันและกันในสังคม เช่น หลักคุณธรรม ศีลธรรม จารีต ประเพณี ศาสนาและกฎหมาย ประชาชนส่วนใหญ่จึงต้องทำความเข้าใจหลักธรรมคำสอน โดยถ่องแท้และเข้าใจชัดในหลักโอวาทที่เป็นหัวใจพระพุทธศาสนา เพื่อลดปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นและเสริมสร้างกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของศาสนธรรม

การศึกษาในปัจจุบันจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษา มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน เพื่อให้เป็นมนุษย์มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลกที่ดี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา รายวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้นักเรียนมีวิธีการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล สามารถปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนประมวลเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังต่อไปนี้

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ใช้กิจกรรมเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning: ABL) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เผยแพร่ในปลายศตวรรษที่ 20 ที่เรียกว่า การเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นสำคัญ (Educational S, (2015)) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่เน้นให้ผู้เรียนท่องจำแต่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและมีบทบาทในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และเรียนรู้จากกิจกรรมที่ได้ทำจริง (Learning by doing) โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์และการร่วมมือกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน มีวินัยในการทำงาน และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน โดยผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง (Suthat A, (2014)) โดยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน มี 5 ขั้นตอนดังนี้ (NCSALL, (2006)) ขั้นนำคือการรู้บทบาทหน้าที่ของผู้เรียนกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกในการเรียน 2) ขั้นศึกษาและอภิปรายโดยให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาบทเรียนที่ผู้สอนได้จัดเตรียมๆและนำมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 3) ขั้นกิจกรรม แบ่งกลุ่มผู้เรียนและทำงานร่วมกันตามกิจกรรมที่จัดไว้ 4) ขั้นผลสะท้อนจากกิจกรรม ให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดและองค์ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม 5) ขั้นประเมินผล ประเมินผลการเรียนรู้จากสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนมาทั้งหมด

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity Based Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยวิธีการต่าง ๆ ครูผู้สอนมุ่งการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนสูงสุดเน้นการทำกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ

เสริมสร้างกระบวนการคิด การกล้าแสดงออก การสังเกต การทดลองและการลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง ซึ่งครูผู้สอนเป็นเพียงที่ผู้ชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ส่วนหนึ่งของรูปแบบกิจกรรมเท่านั้น

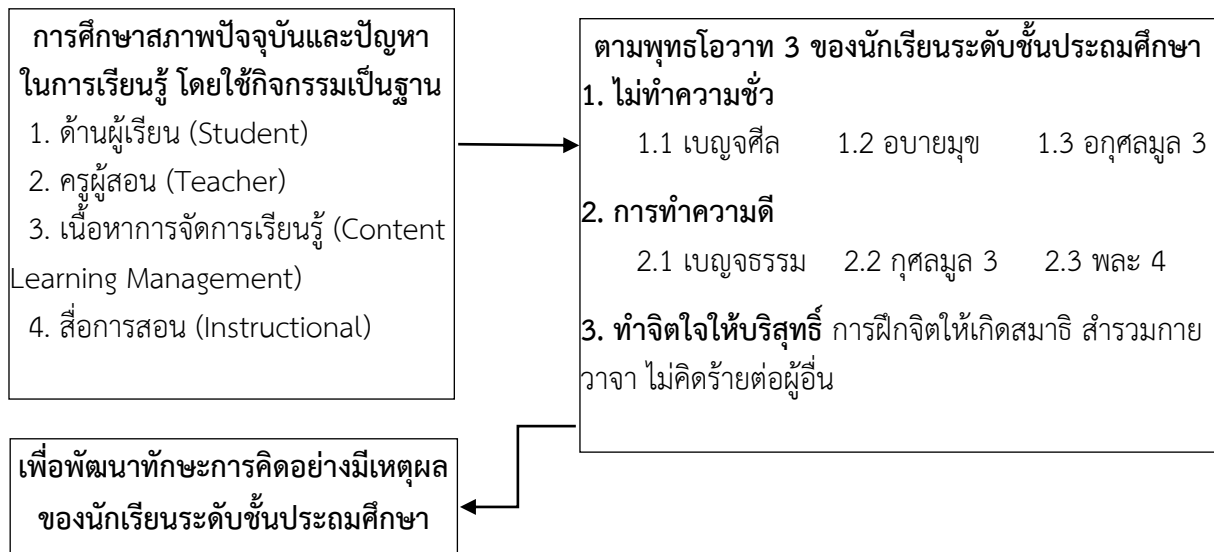
หลักพุทธโอวาท 3

พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน จนกระทั่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนากลายเป็นหลักปฏิบัติของคนที่น่าับถือพระพุทธศาสนา ยึดถือปฏิบัติในทุกช่วงของการดำเนินชีวิต (Somdet Phra Yannasamvara Supreme Patriarch Sakol Mahasangha Parinayok , (1992)) อธิบายว่า ธรรม หมายถึง คงตัวอยู่เสมอ รักษาคนที่มึธรรมให้เป็นไปตามธรรม ฉะนั้นธรรมจึงเป็น กฎธรรมดาคงตัวอยู่เสมอ ไม่ว่าใครจะค้นพบหรือไม่ค้นพบธรรมนี้ก็มึอยู่แล้วตลอดไป ดังเช่นหลักธรรมที่เป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา คือ หลักโอวาท 3 ซึ่งมีหลักการอยู่ 3 ประการ ดังนี้ 1) ไม่ทำความชั่ว 2) ทำแต่ความดี และ 3) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ความสำคัญของโอวาท 3 เป็นคำแนะนำ คำตักเตือน คำกล่าวสอนโอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้คนไม่ทำความชั่ว เช่น ไม่ลักขโมย ไม่ทะเลาะวิวาท ทำให้คนรู้จักทำความดี เช่น มีความเมตตาต่อผู้อื่น พุดจาไพเราะอ่อนหวาน ผู้ที่ทำความดีย่อมได้รับผลดีตอบแทนและการฝึกจิตใจให้ผ่องใส กำจัดสิ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองออกไป เช่น ความโลภ ความโกรธ ผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ย่อมพบกับความสุขความเจริญ ทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หัวใจหลักของพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย 1) การไม่ทำความชั่ว หรือเบญจศีล 1.ละเว้นฆ่าสัตว์ 2. ละเว้นลักทรัพย์ 3. ละเว้นประพฤติดิฉินในกาม 4. ละเว้นพุดบด 5. ละเว้นจากของมีนเมา (Buddhist dictionary, (2000)) 2) การทำความดี หรือเบญจธรรม 5 ประการ ความดี 5 อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับ ดังนี้ 1. เมตตา กรุณา 2. สัมมาอาชีวะ 3. กามสังวร (ความสำรวมในกาม) 4. สัจจะ 5. สติสัมปชัญญะ (Buddhist D, (2000)) จิตที่บริสุทธิ์ หรือธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิดใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม แบ่งโดยชาติที่เป็นอกุศลจิต 12 กุศลจิต 21 วิปากจิต 36 และกิริยาจิต 20 แบ่งโดยภูมิเป็น กามาวจรจิต 54 รูปาวจรจิต 15 อรูปวจร จิต 12 และโลกุตระจิต 8 นอกจากนี้การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ยังประกอบไปด้วย 1. การเจริญสติ เป็นการฝึกสติให้เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อป้องกันความผิดพลาด คนที่มีสติย่อมประสบผลสำเร็จในการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน 2. การสวดมนต์ เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้จิตมีสมาธิ 3.การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นการฝึกจิตใจให้ผ่องใส ด้วยการฝึกสมาธิ เพื่อขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์จากเรื่องเศร้าหมอง

ทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล

ทักษะการใช้เหตุผล จัดเป็นทักษะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking Skill หรือ HOT Skill) แบบ บ หนึ่ง ที่ มี ความสำคัญ (Goodson K, (1998)) และ เป็น พื้น ฐาน ของ การ คิด ขั้น สูง อื่น ๆ โดยเฉพาะการคิดแก้ปัญหา การคิดประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อการพัฒนาและการคิดแบบมีวิจารณญาณ (Smith L, (1993)) เพื่อพิจารณาสภาพสิ่งแวดล้อมอย่าง รอบคอบ ไม่คล้อยตามสิ่งยั่วยุ แต่ยังคงดำรงรักษาคุณธรรมความดีงามไว้ได้นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้จำแนกประเภทของการคิดขั้นสูง ไว้คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ (Goodson K, (1998)) จำแนกการคิดขั้นสูงออกเป็น การคิดวิพากษ์ การคิดเชิงตรรกการคิดสะท้อน การรู้คิดและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในขณะที่ (Smith L, (1993)) จำแนกทักษะการคิดขั้นสูง ประกอบด้วย การคิดวิพากษ์ (Critical Thinking) การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving Thinking) การคิดใช้เหตุผล (Rational Thinking) รวมทั้งทักษะการใช้เหตุผล (Reasoning) โดยอธิบายว่าทักษะการคิดขั้นสูง และทักษะการคิดดังกล่าว สามารถใช้แทนกันได้แม้ว่าความคิด เห็นจะแตกต่างกันเล็กน้อย แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ ทักษะการใช้เหตุผลเป็นทักษะการคิดขั้นสูงแบบหนึ่ง

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยที่ประกอบด้วยหลักการต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
- ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และนำผลการศึกษาไปพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล โดยมีผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม (แบบเจาะจง)

ผู้ให้ข้อมูล กลุ่มที่ 1

- นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โรงเรียนบ้านทุ่งมหาศาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 30 คน ที่เรียนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระพระพุทธศาสนา

- ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 20 คน

ผู้ให้ข้อมูล กลุ่มที่ 2 จำนวน 7 คน

- ประชาชนชาวบ้าน หมู่ 7 หมู่ 10 หมู่ 12 ตำบลมหาชัย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน

- ผู้นำชุมชน หมู่ 7 หมู่ 10 หมู่ 12 ตำบลมหาชัย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 3 คน

- เจ้าอาวาสวัดทุ่งมหาศาล หมู่ 10 ตำบลมหาชัย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 1 คน

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งมหาศาล ที่ศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในช่วงระยะเวลา เดือนกันยายน 2565 – กุมภาพันธ์ 2566 โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1. การสัมภาษณ์เชิงลึก 2. แบบสังเกตการมีส่วนร่วม 3. แบบบันทึกการจัดกิจกรรมเป็นฐาน และนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักเรียน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาสวัดทุ่งมหาศาล โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อนำผลการสัมภาษณ์ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านผู้เรียน (Student)

ผู้เรียนขาดทักษะการคิดเชิงเหตุผล เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในปัจจุบันที่ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและไม่มีสื่อการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย ขาดแรงจูงใจและขาดการสอดแทรกทักษะการคิดเชิงเหตุผลให้กับผู้เรียน ทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมบนพื้นฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ด้านครูผู้สอน (Teacher)

ครูส่วนใหญ่ที่ยังขาดการเข้าถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยครูผู้สอนใช้กระบวนการสอนตามแบบเรียนหรือตามหนังสือเรียนเป็นส่วนใหญ่ โดยวิธีการบอกคำตอบให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะกระบวนการคิดเชิงเหตุผล และขาดการสอดแทรกกระบวนการคิดทางพระพุทธศาสนา

3. ด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ (Content Learning Management)

ครูส่วนใหญ่มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่เป็นรูปธรรม ขาดการสอดแทรกหลักการคิดเชิงเหตุผล ทำให้ผู้เรียนขาดองค์ความรู้ในการเรียนของรายวิชาพระพุทธศาสนา ไม่สามารถอธิบายการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนาได้

4. ด้านสื่อการสอน (Instructional)

ครูส่วนใหญ่ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาและผลิตสื่อในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ส่งผลต่อการขาดทักษะในการคิดเชิงเหตุผลต่อการเรียน ในรายวิชาพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในปัจจุบันที่ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ขาดการสอดแทรกหลักในการคิดเชิงเหตุผล ทำให้ผู้เรียนขาดองค์ความรู้ในการเรียนและไม่สามารถอธิบายการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนาได้ ครูผู้สอนขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาและผลิตสื่อในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ส่งผลต่อการขาดทักษะในการคิดเชิงเหตุผลในรายวิชาพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยจึงนำผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล มาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย ฐานกิจกรรม 3 ฐาน คือ

ฐานกิจกรรมที่ 1 (ปัญจศีล)

ฐานกิจกรรมที่ 2 (ปัญจธรรม)

ฐานกิจกรรมที่ 3 (ปัญญาธรรม)



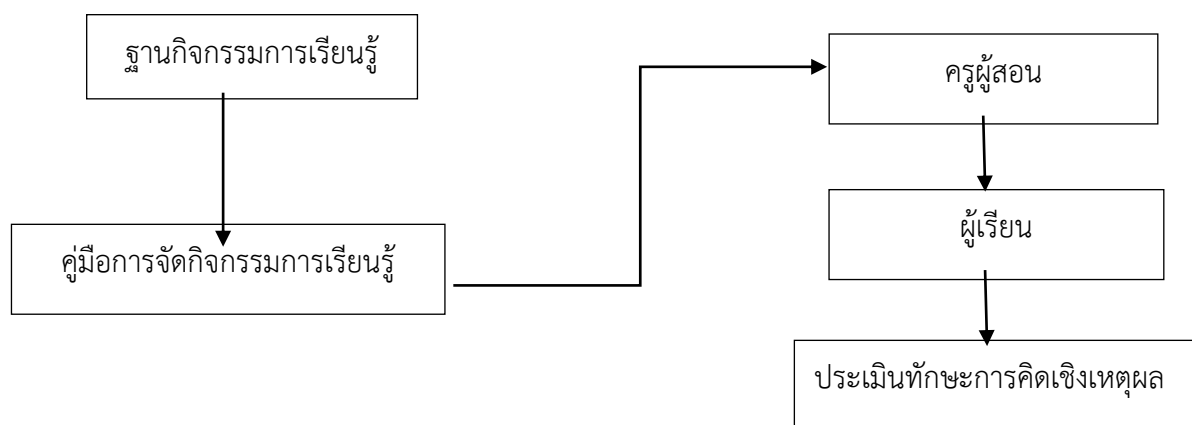
ภาพที่ 2 แผนผังการเดินทางเข้าร่วมฐานกิจกรรม

จากการดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ตามแผนผังการเดินทางเข้าร่วมฐานกิจกรรม ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ขึ้น ดังภาพ



ภาพที่ 3 คู่มือการจัดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

จากการศึกษาวิจัยและการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงเหตุผล หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือ ฯ สูงขึ้น เนื่องจากครูผู้สอนใช้กระบวนการจัดกิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านฐานกิจกรรมทั้ง 3 ฐาน ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันบนความแตกต่างของผู้เรียน และสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ตามหลักพุทธโอวาท 3 ประกอบกับการคิดเชิงเหตุผล ในรายวิชาพระพุทธศาสนาได้ สามารถสรุปผลการดำเนินการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้



ภาพที่ 4 ผลการดำเนินการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการเรียนรู้ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอนขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาและผลิตสื่อในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ส่งผลต่อการขาดทักษะในการคิดเชิงเหตุผล ในรายวิชาพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักโอวาท 3 ที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา ผู้เรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถคิดในเชิงเหตุผลได้

จากผลการดำเนินการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาคู่มือการจัดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล สามารถนำความรู้ไปต่อยอดเพื่อเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี อยู่ร่วมกับบุคคลในสังคมอื่นได้ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของรายวิชา และปฏิบัติตนเป็นพลเมือง และพลโลกที่ดีของสังคม พหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ (Patriarch S, (1992)) ที่กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนา เกี่ยวข้องผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน จนกระทั่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนากลายเป็นหลักปฏิบัติของคนที่มีต่อพระพุทธศาสนายึดถือปฏิบัติในทุกช่วงของการดำเนินชีวิต นอกจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักในการปฏิบัติแล้ว ยังมีหลักพุทธโอวาท 3 ที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา ด้วยเช่นกัน หลักพุทธโอวาท 3 เป็นคำแนะนำ คำตักเตือน คำกล่าวสอนโอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ต้องการให้พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติตนในทางที่ดี ทางที่ถูกต้อง ผ่านกระบวนการคิดที่มีเหตุผล (Payutto B, (2007)) กล่าวว่า การคิดเชิงเหตุผลเป็นการคิดแบบการคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกัน แห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าถึงต้นเค้าหรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องกันมาตามลำดับ โดยการคิดอย่างมีเหตุผล เป็นการคิดที่อ้างอิงหลักฐานมาสนับสนุนเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้อง โดยสามารถอ้างหลักฐานและอธิบายหรือบอกความสัมพันธ์ระหว่างหลักฐานที่อ้างกับข้อสรุปได้ ฉะนั้นการที่ผู้เรียนจะมีความรู้ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดเชิงเหตุผลแล้ว ผู้เรียนยังต้องได้รับการจัดการเรียนรู้ที่ดี เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงเหตุผลเน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองให้สามารถเข้ากับบริบทสภาพแวดล้อมเป็นพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบ มีความรู้มีทักษะ มีคุณธรรมและมีค่านิยมที่เหมาะสมปลูกฝังผู้เรียนและมีความเหมาะสมปลูกฝังผู้เรียนมีลักษณะนิสัยที่ดีงาม สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (Education M, (2009))

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ตามหลักพุทธโอวาท 3 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงเหตุผลสามารถนำทักษะการคิดไปใช้ในการปรับตัว เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองให้เข้ากับบริบทสภาพแวดล้อมเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดีต่อไป

References

Alongkorn U. (2016). Journal (Humanities and Social Sciences). Bangkok : Alongkorn Review Journal.

- Education M. (2009). Basic Education Core Curriculum 2008. Bangkok : Agricultural Cooperative Assembly of Thailand Printing House.
- Eka S. (2013). (Activity-Based Learning). Accessed on January 10, 2023. Bangkok: National education standards.
- Goodson L. (1998). Higher order thinking skills: Definitions, strategies, assessments. Tallahassee, FL: Center for Advancement of Learning and Assessment.
- NCSALL. (2006). Activity-based Instruction: Why and How. Accessed January 20, 2023. National Center for the study of adult Learning and Literacy.
- Parinayok. (1992). Principles of Buddhism.7th edition. Bangkok: Thammasapa.
- Payutto B. (2000). Right meditation in Buddhist style. Bangkok: Thammasapa.
- PhoPhiphat A. (2007). Giving achievements in science and analytical abilities.Observer Year 3 students, don't forget to teach with the lan Research Activity Pack.concept. M.E. thesis. (Observation). Bangkok : Srinakharinwi University school.
- Smith L. (1993). Defining higher order thinking. Theory into Practice, Ministry of Education. (2008). Bangkok: Ministry of Education.32(3), 131–137.

